

**ЗАВДАННЯ З УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ОБЛАСНОГО ЕТАПУ ВСЕУКРАЇНСЬКОЇ
УЧНІВСЬКОЇ ОЛІМПІАДИ З УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ТА ЛІТЕРАТУРИ**
(з орієнтовними відповідями)



Людмила Коткова, доцент кафедри філологічних дисциплін та методики їх викладання Чернігівського обласного інституту післядипломної педагогічної освіти імені К.Д. Ушинського; кандидат філологічних наук; автор завдань з української мови

Українська мова
8 клас

I. Запишіть речення, розставте пропущені розділові знаки. Зробіть синтаксичний розбір (підкресліть члени речення, надпишіть над ними частини мови, дайте характеристику всій конструкції).

Людина це обов'язок а не титул (Василь Стус).

10 балів

Відповідь:

Людина – це обов'язок, а не титул (Василь Стус).

Людина (підмет) – обов'язок (присудок), не титул (присудок).

Людина (іменник) – це (частка) обов'язок (іменник), а (сполучник) не (частка) титул (іменник).

Речення розповідне, неокличне, просте, непоширене, повне, двоскладне, ускладнене однорідними присудками.

II. Лінгвістичний бліц. Дайте відповіді на запитання, дотримуючись чіткості й лаконічності.

1. У яких словах значущі частини виділено неправильно?

При-біч-ник, уз-ліс-ся, ві-кон-ни-ця.

2. Поставте наголоси в словах.

Читання, уподобання, бешкет, випадок, разом, закладка (у книжці).

6 балів

Відповідь:

1. При-біч-н-ик, уз-лісс-я, вікон-н-иц-я.

2. ЧитАння, уподОбання, бЕшкет, вИпадок, рАзом, зАкладка (у книжці).

III. Виконайте морфологічний розбір виділеного слова.

Ми живемо в історичні часи, коли остаточно залишаємо на устах українців українську мову – як мову нашої ідентичності, гідності і свободи (Т. Кремінь).

3 бали

Відповідь:

Український – прикметник, український, відносний, повна стягнена форма, тверда група, жіночий рід, однина, знахідний відмінок, означення.

IV. Уявіть, що Ви кореспондент шкільної газети. Напишіть 5 запитань для інтерв'ю з однокласником, який пише вірші.

5 балів

Усього – 24 бали

Українська мова

9 клас

I. Запишіть речення, розставте пропущені розділові знаки. Зробіть синтаксичний розбір (підкресліть члени речення, надпишіть над ними частини мови, дайте загальну характеристику всій конструкції та компонентам як простим реченням).

А велике це єдина комора схову куди варто здавати свої речі (Василь Стус).

12 балів

Відповідь:

А велике – це єдина комора схову, куди варто здавати свої речі (Василь Стус).

А велике (підмет) – це єдина (означення) комора (присудок) схову (означення), куди (обставина) варто здавати (2 слова – присудок) свої (означення) речі (додаток).

А (частка/сполучник) велике (іменник, який перейшов із прикметника) – це (частка) єдина (прикметник) комора (іменник) схову (іменник), куди (прислівник) варто (прислівник) здавати (дієслово) свої (займенник) речі (іменник).

[], (куди). Запитання від головної до підрядної – куди?

Речення розповідне, неокличне, складне, сполучникове, складнопідрядне з підрядною означальною.

1 частина співвідносна з реченням простим, поширеним, повним, двоскладним, неускладненим.

2 частина співвідносна з реченням простим, поширеним, повним, односкладним, безособовим, неускладненим.

II. Лінгвістичний бліц. Дайте відповіді на запитання, дотримуючись чіткості й лаконічності.

1. Чи всі переноси слова відповідають правописним нормам? Виправте, де є помилки.

Селянсь-кий, небок-рай, де-в'ять, гай-овий.

2. Чи можна вживати обидва варіанти написання слів всередині та в середині?

Відповідь аргументуйте.

4 бали

Відповіді:

1. Не всі слова відповідають правописним нормам. Виправлені слова: небо-край, га-йовий (гайо-вий).

2. Так, можна вживати обидва варіанти написання слів всередині та в середині.

Всередині (усередині), присл. У межах, у внутрішній частині чогось; у знач. прийм. вказує на перебування когось, чогось у внутрішній частині когось, чогось. Сам Іван Іванович – дуже релігійна людина, але це, як багато чого іншого, тримається в нього глибоко всередині (Б.Антоненко-Давидович); Коні й воли всередині табору, калічені хмарою татарських стріл, казилися й дуже перепиняли козаків у обороні (А.Чайковський); Румянець наскрізь пропік яблуко. Навіть усередині було воно червонувате (О. Донченко).

В (у) середині, ім. з прийм. У місці, однаково віддаленому від кінців чогось; у час, однаково віддалений від початку й кінця чого-небудь тощо: в середині кола, в середині площі, в середині розділу, в середині ХХ століття, в середині липня, в середині тисяча дев'ятсот дев'яностого року, в середині тижня. Городяни., товклися по посипаних піском стежках бульвару в середині міста (Б.Грінченко); Робітники., замурували з усіх боків фундамент і виводили швидко стіну в середині прокопу (І.Франко).

III. Виконайте морфологічний розбір виділеного слова.

Кожний, хто вважає себе свідомим членом свого народу, мусить пильно навчатися **своїї** соборної літературної мови (Іван Огієнко).

3 бали

Відповідь: Свої – займенник, свій, присвійний, однина, родовий відмінок, означення.

IV. Доберіть синонім, спільнокореневе слово та форму слова до дієслова *говорити*. Складіть складнопідрядне допустове речення з одним із дібраних слів.

5 балів

Відповідь:

Синонім (1 слово): розмовляти, балакати, казати, промовляти, бесідувати, розказувати, повідомляти, базікати, патякати, пащекувати, галдикати, марнословити, галакати, теревенити, лепетати, просторікувати, бурмотати, розглагольствувати, буркотати, мимрити, мугикати, бубоніти, буботати, щебетати, оповідувати тощо.

Спільнокореневе слово (1 слово): говірка, говірливий, говорун, говоріння, говорушка, говоруха, говорючість тощо.

Форма слова (1 слово): говори, говорімо, говорім, говоріть, говоритиму, говоритимеш, говоритиме, говоритимемо, говоритимем, говоритиме, говоритимуть, говорю, говориш, говорять, говоримо, говорите, говорять, говорив, говорила, говорило; говорений; говорячи, говоривши; говорено.

Усього – 24 бали

Українська мова

10 клас

I. Запишіть речення, розставте пропущені розділові знаки. Зробіть синтаксичний розбір (підкресліть члени речення, надпишіть над ними частини мови, дайте загальну характеристику всій конструкції та компонентам як простим реченням).

Якщо ти брудно пишеш то переписуй так довго аж поки зошит не буде зовсім охайний (Василь Стус).

12 балів

Відповідь:

Якщо ти брудно пишеш, то переписуй так довго, аж поки зошит не буде зовсім охайний (Василь Стус).

Якщо ти (підмет) брудно (обставина) пишеш (присудок), то переписуй (присудок) так (обставина) довго (обставина), аж поки (обставина) зошит (підмет) не буде (присудок) зовсім (обставина) охайний (продовження присудка).

Якщо (сполучник) ти (займенник) брудно (прислівник) пишеш (дієслово), то (сполучник – продовження парного сполучника) переписуй (дієслово) так (прислівник) довго (прислівник), аж (частка) поки (прислівник) зошит (іменник) не (частка) буде (дієслово) зовсім (прислівник) охайний (прикметник).

(Якщо), [], (поки). Запитання від головної до I підрядної – за якої умови? до 2 підрядної – як довго? до якого часу?

Речення розповідне, неокличне, складне, сполучникове, складнопідрядне з кількома підрядними, а саме з двома, перша підрядна – обставинна умови, друга – обставинна часу. Це речення з неоднорідною підрядністю.

1 частина співвідносна з реченням простим, поширеним, повним, двоскладним, неускладненим.

2 частина співвідносна з реченням простим, поширеним, повним, односкладним, означено-особовим, неускладненим.

3 частина співвідносна з реченням простим, поширеним, повним, двоскладним, неускладненим.

II. Лінгвістичний бліц. Дайте відповіді на запитання, дотримуючись чіткості й лаконічності.

1. Доберіть українські відповідники до іншомовних слів: лайк, ментор, коуч, дедлайн.

2. Що означає слово *фасилітатор*? Придумайте український заміник одним словом.

3. Доберіть синонімічний фразеологічний ряд зі значенням *сміятися* (4 фразеологізми).

6 балів

Відповідь:

1. Уподобайка, наставник, тренер, кінцевий термін.
2. Фасилітатор – людина, яка забезпечує успішну групову комунікацію. Авторський новотвір до слова «фасилітатор».
3. Заходиться сміхом, смішки справляти, заводити хихоньки та хатоньки, шкірити зуби, продавати зуби, сушити зуби, вибілювати зуби.

III. Виконайте морфологічний розбір виділеного слова.

Ні на що не здадуться навіть **найкращі** нагоди й готовість допомогти, якщо сама нація не виборює й не кує своєї долі власною боротьбою (Степан Бандера).

3 бали

Відповідь:

Найкращі – прикметник, гарний, якісний, найвищий ступінь порівняння, проста форма, повна стягнена форма, тверда група, множина, називний відмінок, означення.

IV. Напишіть анотацію до улюбленої книги (4-6 речень).

3 бали

Усього – 24 бали

Українська мова

11 клас

I. Запишіть речення, розставте пропущені розділові знаки. Зробіть синтаксичний розбір (підкресліть члени речення, надпишіть над ними частини мови, дайте загальну характеристику всій конструкції та компонентам як простим реченням).

Людині що відчула власне сирітство і неприхищеність у світі стало важко під зголоднілим небом від якого бозна-чого можна чекати і яке бозна-чим можна задобрити (Василь Стус).

12 балів

Відповідь:

Людині, що відчула власне сирітство і неприхищеність у світі, стало важко під зголоднілим небом, від якого бозна-чого можна чекати і яке бозна-чим можна задобрити (Василь Стус).

Людині (додаток), що (підмет) відчула (присудок) власне (означення) сирітство (додаток) і (сполучник) неприхищеність (додаток) у світі (обставина), стало важко (присудок) під зголоднілим (означення) небом (обставина), від якого (додаток) бозна-чого (додаток) можна чекати (присудок) і яке (додаток) бозна-чим (додаток) можна задобрити (присудок).

Людині (іменник), що (займенник) відчула (дієслово) власне (прикметник) сирітство (іменник) і (сполучник) неприхищеність (іменник) у (прийменник) світі (іменник), стало (дієслово) важко (прислівник) під (прийменник) зголоднілим (дієприкметник) небом (іменник), від (прийменник) якого (займенник) бозна-чого (займенник) можна (прислівник) чекати (дієслово) і (сполучник) яке (займенник) бозна-чим (займенник) можна (прислівник) задобрити (дієслово).

[, (що),], (від якого) і (яке). Запитання до 1 підрядної – якій? до 2 і 3 підрядних – яким?

Речення розповідне, неокличне, складне, складнопідрядне з кількома підрядними, а саме з трьома (усі означальні), неоднорідна й однорідна підрядності. Складається з 4 частин.

1 частина співвідносна з реченням простим, поширеним, повним, односкладним, безособовим, неускладненим.

2 частина співвідносна з реченням простим, поширеним, повним, двоскладним, ускладненим однорідними додатками.

3 частина співвідносна з реченням простим, поширеним, повним, односкладним, безособовим, неускладненим.

4 частина співвідносна з реченням простим, поширеним, повним, односкладним, безособовим, неускладненим.

II. Лінгвістичний бліц. Дайте відповіді на запитання, дотримуючись чіткості й лаконічності.

1. Запишіть подані іменники в родовому відмінку множини: *обличчя, вілла, суддя, стаття*.

2. Складіть речення, у якому слово *проте* було б вставним.

3. Напишіть 6 прислівників, які пишемо з двома дефісами.

6 балів

Відповідь:

1. *Облич, вілл, суддів, статей.*

3. *Віч-на-віч, тет-а-тет, коли-не-коли, де-не-де, будь-що-будь, як-не-як.*

III. Виконайте морфологічний розбір виділеного слова.

Нації вмирають не від інфаркту, спочатку в них **відбирають** мову (Ліна Костенко).

3 бали

Відповідь:

Відбирають – дієслово, відбирати, недоконаний вид, перехідне, активний стан, дійсний спосіб, теперішній час, III особа множини, I дієвідміна, присудок.

IV. Укладіть рейтинг своїх улюблених книжок українських авторів (6 позицій).

1. _____
2. _____
3. _____
4. _____
5. _____
6. _____

3 бали

Усього – 24 бали

**ЗАВДАННЯ З УКРАЇНСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРИ ОБЛАСНОГО ЕТАПУ ВСЕУКРАЇНСЬКОЇ
УЧНІВСЬКОЇ ОЛІМПІАДИ З УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ТА ЛІТЕРАТУРИ**

Олексій Гальонка, доцент кафедри філологічних дисциплін та методики їх викладання Чернігівського обласного інституту післядипломної педагогічної освіти імені К.Д. Ушинського; кандидат педагогічних наук, доцент; укладач завдань з української літератури

**Українська література
8 клас**

І. Напишіть есе за поетичними рядками Павла Тичини:
«Зажурився під снігом гай...».

12 балів

ІІ. Зробіть ідейно-художній аналіз поезії Ніни Терещенко «На білих кроснах...».

На білих кроснах тче зима сніги,
І стеле їх дбайливо на дороги.
У біле забілила всі луги.
В обновах поле, ліс і перелоги.
Принишклі верби зграйкою стоять,
Загрузли по коліна – і ні кроку.
Та їм так тепло – у зимових снах,
Неначе влітку, затишно нівроку.
Мороз калину в наречені взяв,
Їй дарував із інею серпанок,
Коралі пурпурові приміряв.
Таких нема і в модниць-парижанок.

12 балів**Усього – 24 бали****Українська література
8 клас**

І. Напишіть есе за поетичними рядками Ніни Терещенко:

Вечір колядує за вікном,
Небо розмальовує зірками.
В диво закосичивши Різдво,
Він за стіл сідає разом з нами.

12 балів

ІІ. Зробіть ідейно-художній аналіз поезії Тетяни Чумак «Над пустельним полем грає вітер».

Над пустельним полем грає вітер.
Струни арфи – тихий серця спів...
Як мені навчитись розуміти
Голубу симфонію снігів?
У бездоннім маєві сніжинок
Пломеніє й міниться земля.
Ген весна вже місяцю стежину

Попід ясенами простеля.
Стигнуть зорі на долонях неба,
Деся змовкає арфа вдалині...
А душі весни і сонця треба.
Та навколо – білий, білий сніг...

12 балів
Усього – 24 бали

Українська література
9 клас

I. Напишіть есе за поетичними рядками Дмитра Іванова:

Заворожив мороз Десну.
Здавив льодами сонне тіло.
Торкнувшись річки, луг заснув.
сміється січень біло-біло...

12 балів

II. Зробити ідейно-художній аналіз поезії Любові Карпенко «А мороз грайливо...».

А мороз грайливо зирить у шибки,
З ним веду розмову, щиро, залюбки.
Сивочолий грудень на баскім коні.
В заметілі білій стеле шлях мені.
Одягнула шубу, взяла чобітки.
На порозі вітер стрів мене меткий.
Заметіль кружляє, а мороз – січе.
І поклав хтось руку на моє плече.
Озирнулась – грудень в білому вбранні
На яснім, мов зірка, білому коні.
Запросив до себе він мене в сідло.
Всі шляхи-доріжки снігом замело.
Летимо із груднем радо на коні
(Чи було це справді, а чи уві сні).
А вітри полощуть гриву і сніги,
Та вони нам друзі, а не вороги.
Кінь швидкий, гарячий. Що нам заметіль!
То не сніг, а чиста голуба купіль.

12 балів
Усього: 24 бали

Українська література
10 клас

I. Напишіть есе за поетичними рядками Любові Карпенко:

Зимовий ранок – лебідь білий,
Мороз розсипав синій іній.
Дзвенить повітря, мов кришталь...

12 балів

II. Зробіть ідейно-художній аналіз поезії Станіслава Реп'яха «На білому лузі».

Сміється сніг так юно-юно,
Лоза розбризкує рум'янь,
І сонце радісне стострунно

Нам не віщує розставань.
Твій синій погляд ллється тихо.
Не треба слів, не треба слів...
Після бучного танцю віхол
Пливем ми в музиці снігів.
О ви, кохання звабні чари!..
Усе проміниться довкруг.
В очах – блакитно, ані хмари.
В очах – первісно-чистий луг.
І лиш серця, серця стукочуть,
І почуттям немає дна.
Мовчать уста – говорять очі...
І сніг, і срібна далина...

11 балів

Усього: 24 бали

МЕТОДИЧНИЙ КОМЕНТАР: ДО ПИТАННЯ ТВОРЧИХ РОБІТ УЧАСНИКІВ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНИХ ЗМАГАНЬ

Самостійна робота учнів стимулює розвиток їх розумових здібностей, формування необхідних умінь. Цю функцію виконують творчі роботи. Костянтин Ушинський зазначав, що на твір «ми повинні дивитись як на вікно, крізь яке можемо показати дітям ту чи іншу сторону народного життя».

Проблема учнівських творчих робіт розглядалася багатьма вітчизняними методистами, але невирішених питань залишається чимало. Як зауважив Б.І. Степанишин, це пов'язано з тим, що «по-перше, твір учня є найскладнішим з усіх видів його діяльності в школі, по-друге, науковці не враховують багатьох аспектів комунікативної діяльності вчителя (береться до уваги, як правило, його конструктивна й організаційна діяльність), з одного боку, і потреб та мотивів учнів – з другого». (Степанишин Б.І. Викладання української літератури в школі. К. РВК «Проза», 1995, 160 с.).

Вітчизняні методисти: Т.Ф. Бугайко, Ф.Ф. Бугайко, К.М. Сторчак, В.Я. Неділько, О.Р. Мазуркевич, Є.А. Пасічник, Б.І. Степанишин, Н.Й. Волошина, В.І. Цимбацюк та інші визначають чотири види творчих робіт: на матеріалі творів художньої літератури, напіввільні, вільні, повністю вільні. Звернена увага на підготовку школярів до написання творчої роботи, а саме: учитель має сам уміти писати твори, навчаючи цього учнів, глибоко продумувати змістовні уроки літератури з аналізом художнього тексту, оригінальним його коментарем, із власною думкою – це спонукатиме учнів до самостійної діяльності.

Найскладнішими, на нашу думку, є творчі роботи повністю вільні: оповідання, стаття, малюнок, новела, байка, етюд, малюнок, малюнок, репортаж, рецензія, есе.

У модельних програмах з української літератури для 5-6 і 7-9 класів визначені відповідні завдання з розвитку творчих здібностей учнів. Серед інших звертаємо увагу на такі:

- знайомство учнів з високохудожніми творами класичної й сучасної української літератури;
- розвиток художнього сприймання учнями навколишнього світу;
- формування в школярів умінь аналізувати, інтерпретувати художні твори, враховуючи їх жанрову специфіку, відповідний контекст (історичний, соціокультурний, мистецький), світоглядну позицію автора);
- формування в здобувачів освіти теоретико-літературних понять з метою осмислення тексту та його аналізу;